

Dr Henryk B l e s s, Rektor Instytutu Psychiatrycznego „Voorburg” w Vught, *Zarys psychiatrii duszpasterskiej*, Przekład z włoskiego opracował i uzupełnił Bp Lech K a c z m a r e k, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1980, 304.

Działalność Kościoła w świecie dotyczy przede wszystkim ludzi, i to zarówno należących do wspólnoty ludu Bożego w sposób pełny, jak i tych, którzy do tej jedności w bardzo różnym stopniu zbliżają się. Dotyczy ona wreszcie i tych, którzy tylko na płaszczyźnie swej postawy czysto ludzkiej, nacechowanej pragnieniem dobra, sprawiedliwości czy innych ideałów zbliżają się do Boga.

Bardzo ogólnie całość posług Kościoła, przynajmniej w sensie generalnym, dość często określa się mianem duszpasterstwa. Oczywiście ma ono bardzo różnorodne formy i przejawy, zgodne z bogactwem działania Ducha, który tchnie kędy chce. Z zakresu działalności duszpasterskiej nie zostaje wyłączona grupa ludzi dotkniętych różnymi chorobami czy problemami tak natury fizycznej jak i psychicznej. Szczególnie ostro jawi się zagadnienie pasterskiej troski o ludzi dotkniętych chorobami natury psychicznej. Duszpasterze w tej dziedzinie nie otrzymują bowiem w seminariach duchownych bezpośredniego szczegółowego przygotowania. A tymczasem problematyka jawi się stosunkowo często — zwłaszcza w czasach dzisiejszych, tak nerwowych i pełnych napięć, właśnie w płaszczyźnie psychicznej.

Wychodząc naprzeciw takim oczekiwaniom, już w dość odległych latach, znany holenderski psychiatra i duszpasterz wydał stosowną pomoc. Doczekała się ona wielu wydań i przekładów. Ostatnie, kolejne wydanie to przekład na język polski. Zadania tego podjął się biskup Lech K a c z m a r e k, ordynariusz gdański, autor wielu artykułów i opracowań książkowych z zakresu tematyki duchowości i psychologii.

Warto już na wstępie zauważyć, iż dokonał on także opracowania i uzupełnienia prezentowanej pracy. Nasuwa się tu uwaga wskazująca na merytoryczną potrzebę takiego zabiegu, m. in., co zaznacza sam tłumacz, z racji rozwoju samej psychiatrii oraz pojawienia się nowszych publikacji z zakresu tej problematyki. Szkoda tylko, że przekładu dokonano już z jednego przekładu. Oryginał dzieła ukazał się bowiem w języku holenderskim.

Prezentowana publikacja poprzedzona jest słowem od tłumacza, który wprowadza w całość merytorycznych i formalnych elementów studium. Następnie zamieszczono słowo wstępne zredagowane przez G. J a n s s e n s a, naczelnego lekarza „Voorburg”. Całość treściowa, oprócz wstępu ogólnego, podzielona została na dziesięć rozdziałów. Warto już tu zaznaczyć, iż na końcu zamieszczono jeszcze cenny skorowidz rzeczowy oraz krótkie słowo tłumacza w języku francuskim.

W uwagach wstępnych autor kreśli uwagi o psychiatrii pastoralnej zwracając uwagę na jej przedmiot, zadania i cel. Wskazuje także na jej użyteczność oraz wartość nauk pomocniczych. Wreszcie podaje uwagi o jej rozwoju oraz bibliografii.

Wstęp psychologiczny to tematyka pierwszego rozdziału. Po omówieniu monodualizmu, gdy idzie o stosunek duszy do ciała, poddaje bliższej analizie obraz duszy ludzkiej ze stanowiska przyrodzonego (dusza byt samoistny, jedyna zasada życia i jej siedziba). Dusza posiada władze poznawcze i pożądawcze. Po omówieniu problematyki centralnego i obwodowego układu nerwowego, autor zwraca uwagę na działanie władz psychicznych. Samo życie psychiczne jawi się jako świadome, nieświadome i podświadome. Wreszcie w końcu, po ukazaniu stanu psychiki po grzechu pierwotnym, ogólnie mówi o chorobach psychicznych.

Po tych uwagach zasadniczo filozoficznych autor podejmuje zagadnienie etiologii. Omawia je w dwóch grupach: przyczyny predysponujące i przyczyny określające. W ramach tych pierwszych wymienia predyspozycje wrodzone, eugenikę i profilaktykę oraz predyspozycje nabyte. Warto może jeszcze bardziej szczegółowo wskazać, że predyspozycje wrodzone to dziedziczność oraz uszkodzenia nasienia. Natomiast eugenikę dzieli na negatywną (np. sterylizacja, uwięzienie czy przerwanie ciąży), pozytywną oraz przedmażeńskie badania lekarskie. Predyspozycje nabyte zaś to np. wiek, stan cywilny, zawód czy klimat. Drugi rodzaj przyczyn (określające) to zasadniczo somatyczne (np. zatrucia) i psychiczne (naturalne i religijne). W końcu podaje jeszcze ogólne uwagi o profilaktyce.

W trzecim rozdziale zaprezentowana została odpowiedzialność moralna, oczywiście tylko w dziedzinie psychiatrii. Autor podejmuje bliżej kwestie odpowiedzialności i winy moralnej oraz ich zastosowania w wypadkach psychopatologicznych.

Kolejny rozdział poświęcony został problematyce symptomatologii. W zarysie ogólnym tej tematyki autor podejmuje kwestie zaburzeń władz poznawczych, afektywnych i zaburzeń w życiu aktywnym. Oddzielnie zwraca uwagę na sprawę złudzeń i halucynacji (omamy). W kolejnych grupach treściowych tego rozdziału analizuje urojenia, natręctwa myślowe, fobie-nerwice lękowe oraz nieprawidłowe poczucie wi-

ny. Oprócz tego ostatniego, omawia je w następującym schemacie: wiadomości ogólne, objawy, pochodzenie, różnorodność postaci, odpowiedzialność i terapia.

Różne rodzaje chorób psychicznych H. B l e s s poruszył w rozdziale piątym, wskazując na rodzaje patologiczne, ich rozwój oraz podając ich ogólny schemat. Gdy idzie o to ostatnie zagadnienie — to oddzielnie w kolejności analizuje nerwice, psychozy oraz psychopatie. Wśród nerwic wymienia neurastenię, psychastenię oraz histerię. Natomiast psychozy dzieli na endogenne i egzogenne.

W szóstym rozdziale przedstawiona została tematyka skrupulatyzmu. Mówiąc bardzo ogólnie, autor wskazuje na samo jego określenie, objawy oraz ich pochodzenie, przyczyny i terapię.

Psychopatologia seksualna zaprezentowana została w ramach kolejnego rozdziału. Po ogólnych uwagach o zaburzeniach nerwicowych i ich powiązaniu z płciowością oraz o relacji eros i sexus, H. B l e s s ukazuje w formie pozytywnej obraz normalnego rozwoju psychoseksualnego człowieka w jego poszczególnych etapach życia. Następnie w formie obszernej omawia zjawisko chorobliwego popędu płciowego, zboczenia płciowe oraz inwersje w tej materii.

Rozdział ósmy zatytułowany został „współczesna psychiatria”. W kolejności podane tu zostały uwagi o sugestii, hipnozie, psychoanalizie, psychologii indywidualnej i psychologii analitycznej.

Kierownictwo duchowe a choroby psychiczne omówione zostały w rozdziale dziewiątym. W pierwszej grupie tego rozdziału autor podaje uwagi o kierownictwie duchowym dla nerwowo i psychicznie chorych oraz psychopatów. Następnie ukazuje problem zachowania praw Bożych i kościelnych przez wyżej wspomniane kategorie ludzi. Wreszcie podaje także ogólne uwagi w kwestii przyjmowania sakramentów świętych.

Ostatni rozdział prezentowanego opracowania poświęcony został zagadnieniom relacji duszpasterstwa do higieny psychicznej.

Wydaje się, iż nawet tak schematyczny i sygnalizacyjny przegląd zawartości książki udostępnionej przez bpa Lecha K a c z m a r k a polskim duszpasterzom, wskazuje na jej bogactwo treściowe, bogactwo podjętych tematów i zagadnień szczegółowych z tak interesującej problematyki. Bogactwo tych treści usystematyzowane zostało w dość jasnej formie. Odszukanie bardziej szczegółowych problemów ułatwia wspomniany skorowidz rzeczowy. Zakres tematyczny stanowi, jak się wydaje, odpowiedź na współczesne zapotrzebowania z zakresu tej tematyki, także i w naszym środowisku. Tym bardziej, że dotąd brak było tak wyczerpującego i sumarycznego opracowania.

Prezentowane treści zostały w wielu miejscach czy to w formie

przypisów, czy wręcz w treści uzupełnione przez tłumacza. Stanowi to uaktualnienie całego opracowania czy wreszcie wyjaśnienie niektórych kwestii zbyt trudnych i może niezbyt jasno sformułowanych przez samego autora. Wydaje się, iż przynajmniej w wielu fragmentach można tłumacza nazwać swoistym współautorem. W zakresie orientacji psychologicznej czy ogólniej mówiąc filozoficznej, tłumacz prezentuje się jako przedstawiciel neotomizmu. Wyraża się to zarówno w terminologii dobranej w tłumaczeniu, jak i we własnych uzupełnieniach. Stanowisko takie jest wreszcie swoistym dopasowaniem do orientacji samego autora opracowania. Z tego tytułu może w niektórych fragmentach dzieło to jest mało komunikatywne i zrozumiałe dla duszpasterzy bardziej uwrażliwionych na elementy praktyczne, a mniej na ściśle rozróżnienia tomistycznej filozofii. Wyjaśnienie tych kwestii, przynajmniej ich większości, można znaleźć w innych opracowaniach tłumacza, do których sięgnięcia należy zachęcić czytelników prezentowanego wydania.

Oczywiście, jak każde opracowanie, tym bardziej o tak szerokim zakresie tematycznym i treściowym, posiada usterki czy niedopowiedzenia. Budzi pytania i wątpliwości. Jedną z takich szczegółowych kwestii jest np. zagadnienie regulacji poczęć. Bardziej odpowiednia jest ta nazwa niż zastosowana przez tłumacza, tym bardziej gdy weźmie się pod uwagę omówioną następnie kwestię przerywania ciąży. Pytania budzi także poruszenie regulacji poczęć w ramach eugeniki negatywnej. Prezentując metodę termiczną oraz owulacyjną, tłumacz określa je jako absolutnie pewne. Sformułowanie takie budzi jednak wątpliwości, przynajmniej w zakresie użytego tu określnika absolutnie. W sensie teoretycznym metody te są bez wątpienia absolutne ale tylko względnie. Wydaje się także, że przy ich prezentacji należy bardzo jasno stawiać ich skuteczność, także przy bezwzględnym przestrzeganiu wszelkich niezbędnych elementów ich aplikacji. Prawda bowiem wobec tych metod daje im większe szanse akceptacji, co więcej — skuteczności zastosowania.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na pewne elementy natury metodologiczno-formalnej. Idzie tu szczególnie o całość aparatu naukowego, a więc tak przypisów jak i zamieszczonych wykazów literatury przy końcu tego rozdziału. Występuje w niej bardzo wiele błędów, niedokładności, braków. Stanowi to bez wątpienia poważny brak, choć nie rzutuje bezpośrednio na całość treści. Przykładowo można tu wskazać brak miejsca wydania, daty wydania (por. np. s. 13, 35, 39, 42). Tom opracowań podawany jest przed lub po miejscu wydania, podobnie i określenie kolejności wydania (por. np. s. 11, 14, 46). Miejscowości wydania zwykło podawać się w języku oryginalnym (por. np. s. 17). Braki po-

dania skrótu imion w powołaniach na dzieła (por. np. s. 56). Wątpliwości budzą kolejne powołania się na to samo opracowanie (por. np. s. 170—173). Poprzestając na tych kilku elementach, warto jeszcze zwrócić uwagę na informację zapewniającą, iż tłumacz będzie odpowiednio zaznaczał własne dodatki czy uwagi (por. s. 5). Zostało to zrealizowane np. na stronicach 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 151, 152.

Przedstawionych wyżej braków i niedociągnięć formalnych można było uniknąć przeprowadzając odpowiednią korektę, której brak wyraźnie się odczuwa.

Udostępniona polskim duszpasterzom praca H. Blessa stanowi cenną pomoc i za jej przekład, uzupełnienie oraz opracowanie należy się szczególna wdzięczność bp Lechowi Kaczmarskiemu. Praca ta jest pomocna zwłaszcza w praktyce spowiedniczej oraz w kierownictwie duchowym. Nie można także pomniejszać jej wartości jako pomocy w formacji seminaryjnej dla przyszłych kapłanów. Jej przejrzystość ułatwia percepcję oraz systematykę całości problematyki psychiatrycznej w pracy duszpasterskiej. Przekład ten stanowi wreszcie kolejne osiągnięcie tłumacza w jego działalności naukowej. Należy mu życzyć, aby publikacja ta spotkała się z uznaniem odbiorców, dla których jest przeznaczona oraz dała osobistą satysfakcję z dokonanego dzieła.

ks. Andrzej F. Dziuba